

İSLAM TARİHİ II

DR. HALİDE ASLAN

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Konular:

*Hz. Osman Dönemi İç Karışıklıklar

*Hz. Ali Dönemi İç Karışıklıklar

Dört Halifenin Hayatı ve Şahsiyetleri

Kaynaklar:

- * Mustafa Fayda, "Hulefayı Raşidin", **DİA**, XVIII, 324-338.
- * Sabri Hizmetli, **İslâm Tarihi**, Ankara, 2001.
- * İbrahim Sarıçam, **Hz. Ebu Bekir**, Ankara, 1996.
- * Ahmet Ağırakça, **Hz. Ömer**, İstanbul, 1994.
- * Ahmet Ağırakça, **Hz. Osman**, İstanbul, 1994.
- * Ethem Ruhi Fiğlalı, **İmam Ali**, Ankara, 1996.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Karışıklıkların Sebepleri:

12 yıllık hilafetin ilk 6 yılı huzur ve sükun içinde ikinci 6 yılı karışıklık içinde geçmiştir

Hz. Osman zamanında iç karışıklıkların çıkmasına ve uzun bir kuşatmadan sonra halifenin öldürülmesine sebep gösterilen başlıca olaylar şunlardır:

1. Mushafların yakılması ve Resmi Nüsha'nın teşkil edilmesi.
2. Bazı arazilerin devletleştirilmesi
3. Halifenin ashaba muamelesi
4. Tayin ve nakilleri
5. Yenilikleri
6. Eris Kuyusu'na Rasulullah'ın mührünü düşürmesi
7. Akrabaya düşkünlüğü ve Ümevi yanlılığı
8. Gizli el- veya -arka plan (Abdullah ibni Sebe)
9. Fetihlerin durması
10. Halifenin çok yumuşak ve merhametli oluşu.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Hz. Osman'ın şehit edilmesi:

* Hz. Osman idaresine karşı muhalefet sadece Medine'de değil, dışarıdaki vilayetlerde, özellikle de Irak ve Mısır'da yayılmıştı. Küfe, Basra ve Fustat'taki yerel asiler açık bir şekilde merkezi idareye karşı koymaya başlamışlardı.

* Fakat Muaviye bin Ebu Süfyan tarafından iyi bir şekilde yönetilen Suriye'de problem yoktu. Muaviye, Halifenin güvenliğinden endişe ediyordu ve O'na, kendisine sadık olan Suriye ordusunun koruması altında, Dimeşk'e gelmesini tavsiye etti.

* Fakat Hz. Osman bunu kabul etmedi ve halifeliği bırakması yolundaki bütün tavsiyeleri, Halifeliğin kendisine Allah tarafından ihsan edildiği konusunda ısrar ederek, reddetti.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

* İslam Halifesi, her ne kadar artık çok büyük bir devletin reisi de olsa, hala hiç bir şahsi korunmaya sahip olmaksızın basit bir hayat sürüyordu ve halk kendisine kolayca ulaşabiliyordu.

*Hz. Ömer'in (Gayrimüslim bir köle tarafından) öldürüldüğü halde, Halifenin korunması için koruyucular atanması ihtiyacı hissedilmemişti. Bu nedenle Mekke veya Medine'de hiç asker yoktu. Ordu, vilayetlerde ve sınırlarda tutuluyordu.

* Fakat artık Halife'nin hayatının çok tehlikede olduğu anlaşılmış ve Hz. Osman'ın evini korumak için yerel birkaç genç görevlendirilmişti. Bu tedbir ise, ihtilalcı grupla başetmeye yetmezdi.

* Çaresiz kalan Halife, kendi evinde sarıldı 17 Haziran'da şehit edildi. İlk defa ikinci kutsal şehirde Müslümanlar tarafından, Müslüman kanı akıtıldı ve bu sonuncu da olmadı. Bundan sonra ise ayrılıklar ve iç savaşlar bir birini kovaladı

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Hz. Ali Dönemi iç karışıklıkları:

Hz. Ali'nin hilafeti dönemindeki iç karışıklıklara gelince Hz. Ali, iç karışıklığın egemen olduğu, toplum düzeninin bozulduğu, ümmet'in birliğinin parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu bir ortamda devlet başkanı oldu. Yani o kendini iç karışıklıklar içinde buldu. çünkü başkentte işgal ve anarşi vardı ve Hz. Osman'ın katilleri olan anarşistler duruma hakimdiler. III. Halife Hz. Osman'ın şehid edilmesi, Müslüman toplumu iç karışıklığa, hesaplaşmaya ve mezhep kavgalarına, hizipleşmeye, siyasi iktidarı ele geçirme mücadelesine sevketti.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

İşte bu gürültüler ve çekişmeler içerisinde siyasi iktidarın başına geçen Hz. Ali, gerçekte, İslami esaslara uygun hareket ederek yönetimde bulunmak için halife oldu. Zengin bir devlet deneyimi vardı; çünkü o, gerek Hz. Muhammed'in hayatında gerekse selefleri ilk üç halife devirlerinde, bilgisi ve yetenekleriyle İslam'a aktif biçimde hizmet etti, onlara danışmanlık yaptı. Hz. Osman'ın öldürülmesiyle birlikte ortaya çıkan olayları ortadan kaldırmak için canla-başla çalıştı, fakat başarılı olamadı. İç karışıklıklar, kardeş kavgaları ve meydan savaşlarının egemen olduğu bir siyasi iktidar yaşadıkdan sonra kendisi de öldürülen halifelerin kervanına katıldı.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Hz. Ali dönemi iç karışıklıklarının nedenleri:

1. III. Halife'nin katillerini cezalandırma girişimleri; Hz. Ali bu işi -belki de zaman kazanmak amacıyla- süratle ele almadı; bir kısım sahabi bu tutumu eleştirdi ve halifeyi Hz. Osman'ın katillerini yakalayıp cezalandırmamakla, işi savsaklamakla suçladılar.
2. Hz. Osman 'ın katillerinin başkent Medine'yi işgal altında tutması; katillerin ve asilerin Hz. Osman'ın öldürülmesinden sonra da Medine'yi terk etmemesi ve hatta mevcut siyasi iktidarla anlaşarak burada kalması Hz. Ali'ye ve iktidarına karşı muhalefet cephesi oluşturulmasında etkili oldu.
3. Bazı Sahabilerin ve özellikle de Muaviye'nin kendisine beyat etmemesi; sayılan yirmiden fazla olan sahabi ile Suriye genel valisi ve Şamlıların Hz. Ali'ye bey at etmemeleri, birtakım karışıklıkların ve savaşların çıkacağına dair sinyaller veriyordu.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

4. Hz. Ali'nin asiler ve katilleri ordusuna alması; Hz. Ali, Osman'ın katillerini ve asileri Medine'den uzaklaştırmak bir yana, Cemel ve Siffin savaşlarında onlarla işbirliği yaptı, ortak cephe oluşturdu.
5. Hz. Osman'ın valilerini ve amillerini görevden alması; Birtakım danışmanlarının ve yakınlarının tavsiyelerinin tersine, alacele Hz. Osman'ın valilerini ve amillerini görevlerinden alması Hz. Ali'ye olan muhalefeti ve husumeti güçlendirdi.
6. Hz. Ali'nin Tahkim'e razı olması; bu durum ordusunda bulunan bir grubu rahatsız etmiş ve bunlar Halife'yi küfürle suçlayarak ordusundan ayrılmış ve Harure'de ayrı bir hükümet kurmuştur.
7. İslam fetih hareketinin durması; İslam fetihlerinin durması, halkın gelir kaynaklarının azalmasına büyük bir işsizler topluluğunun ortaya çıkmasına, dedikoduların artmasına ve kanlı olayların çıkmasına önemli ölçüde etki etti.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Hz. Ali Dönemi'nin Önemli Olayları:

1. **Cemel Olayı (36/656);** ilk defa Müslümanların birbiriyle meydan savaşı yaptığı, kardeş kanı döktüğü bir hadisedir. Talh b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam'ın Hz. Ali'den Basra ve Kufe valiliklerini istemişler ve Hz. Ali'nin bunu kabul etmemesi üzerine, Hz. Aişe'ye gidip, Hz. Ali'nin Hz. Osman'ın kanını talep etmediği yönünde şikayette bulunmaları üzerine çıkmıştır. Hz. Aişe'nin devesi etrafında meydana gelmiştir. Hz. Ali ordusunun galibiyetiyle sonuçlandı.

2. **Hz. Ali-Muaviye Mücadelesi ve Siffin Savaşı (37/657);** Muaviye en başından itibaren Hz. Ali'nin halifeliğini kabul etmemesi, Hz. Osman'ın kanını talep bahanesiyle meydanlara dökülmüştür. Yani, Siyası iktidarı ele geçirmek isteyen Muaviye ile meşru halife Hz. Ali arasındaki siyası mücadele savaş meydanında da devam etti; Siffin savaşında her iki taraftan çok sayıda Müslüman öldü.

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

3. Tahkim olayı ve Hariciler; Hz. Ali'nin tahkime razı olması, ordunun bölünme ve parçalanmasına yolaçtı. Büyük çoğunluğu bedevi Araplar ve Medine'yi işgal eden asilerden meydana gelen askerler, Tahkime razı olması sebebiyle kafir olduğunu iddia ettikleri halife Hz. Ali'nin ordusundan ayrıldılar. Hurkus b. Zübeyr'in başkanlığında Harre'de müstakil bir hükümet kurdular. Siyasi tavırları ve dini görüşleri sebebiyle

İslam'dan ve Müslüman toplumdan ayrılmış oldukları ifade edilen bu kimselere "Hariciler" denildi.

4. Haricilerle Mücadele ve Nehrevan Savaşı; Hz. Ali ordusundan ayrılarak

kendisini güçsüzleştiren, sonra da tekfir edip ayrılan ve muhalif bir hükümet kuran Hariciler ile her platformda mücadele etti. Barışçı yollarla

onları itaat altına alamayınca, meydan savaşları yapmak zorunda kaldı. Nehrevan savaşında Haricileri tamamen etkisiz hale getirdi

Dört Halife Döneminde İç Mücadele

Muaviye'nin Hz. Ali hakimiyetindeki bölgelere hücumları:

- Muaviye'nin hedeflerinden birisi Mısır'ı ele geçirmektir. Sıffin'den önce Amr b. As ile bunun planını yapmışlardı ve uygulamaya koydu.
- Amr fethinden sonraki bu ikinci gidişinde (658) Muaviye adına valiliğe başladı.
- Muaviye Mısır'a hakim olduktan sonra Hz. Ai'yi yıpratmak amacıyla önce Irak sonra da el-Cezire'ye kuvvetler gönderdi. Buralarda kendine taraftar topladı. Bu bölgede pek etkili olamasa da Hz. Ali'yi bunaltmaya yetti.
- 659 yılında Hicaz'a yöneldi, Hac emirliğini ele geçirmek niyetindeydi. Hac emirleri arasında tartışma yaşandı.
- Yemen'deki Hz. Osman taraftarları tarafından davet edilen Muaviye bu bölgede de Hz. Ali'nin gözünü korkutmayı başardı.
- 661 yılında hilafetini ila etti.